

دفتر توسعه آموزش (EDO)

آموزش پاسخگو

تهیه و تنظیم

دکتر رحیم خدایاری و شاهرخ محمدیان

پاسخگویی اجتماعی چیست:

فلسفه وجودی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی پاسخگویی به انتظارات و نیازهای جامعه است و پاسخ‌گویی، جزئی تفکیک‌ناپذیر از ماهیت نظام آموزش عالی است. بنابراین رسالت اصلی دانشگاه به عنوان یک نهاد اجتماعی، پاسخگویی و کمک به حل مسائل اساسی جامعه است. توجه به نیازها و انتظارات جامعه یک مسئولیت اجتماعی برای دانشگاه‌ها و گروه‌های آموزشی است. سازمان بهداشت جهانی، پاسخگویی را تعهد در قبال آموزش، پژوهش و خدمات پزشکی در راستای اولویت نیازهای سلامتی جامعه، منطقه و جهان که مسئولیت آن را به عهده دارد تعریف می‌کند.

آموزش پاسخگو چیست؟

تغییرات جمعیتی و تغییر در سیمای بیماری‌ها، آسیب‌ها و اختلالات از یک سو و از سوی دیگر افزایش سطح آگاهی مردم و انتظارات جامعه جهت بهره‌مندی از خدمات تخصصی مطلوب، لزوم بازنگری در سیاست‌ها و برنامه‌های آموزشی را بیش از پیش نمایان می‌کند. یکی از رویکردهایی که در سال‌های اخیر در جهت ایجاد پیوند بین آموخته‌های فارغ‌التحصیلان دانشگاهی و نیازهای جامعه مورد توجه برنامه‌ریزان بوده، رویکرد آموزش پاسخگو است.

مقدمه:

آموزش پزشکی به دلیل ارتباط تنگاتنگ با سلامت مردم همواره از دیدگاه میزان ارتباط، تناسب و پاسخگویی به نیازهای جامعه مورد کنکاش صاحب نظران و جامعه بوده است. این چالش‌ها مسیر پرفراز و نشیبی طی کرده و رویکردها و راهبردهایی برای ارتقای آن پیشنهاد شده است. مؤسسات آموزشی در اصل متکی بر امکانات جامعه بوده و برای پاسخ به نیاز جوامع در زمینه آموزش، پژوهش و تربیت نیروی انسانی مورد نیاز ایجاد شده‌اند. بنابراین طبعاً باید در قبال انتظارات جامعه نیز پاسخگو باشند و از منابع ملی به طور بهینه استفاده کنند.

آموزش پاسخگو یک رویکرد آموزشی است که به نیازها و انتظارات جامعه پاسخ می‌دهد. به عبارتی دیگر، آموزش پاسخگو در علوم پزشکی بیانگر کوریکولومی است که اساس و پایه آن دریافت و پاسخ‌گویی به نیازهای سلامت جامعه و آماده کردن دانشجویان برای کار و ارائه خدمات به جامعه است. آموزش پاسخگو به منزله جهت‌دهی تمامی فعالیت‌های آموزش به سمت تربیت متخصصانی است که قادر به مرتفع کردن نیازهای سلامتی جامعه هدف باشند. رسالت آموزش پاسخگو، تعهد در قبال جهت‌گیری آموزش، پژوهش و ارائه خدمات بر اساس اولویت نیازها و انتظارات جامعه است که این مهم با تأکید بر تماس مستقیم و مستمر دانشجویان با جامعه در سطوح مختلف میسر می‌شود.

از آنجایی که بین وضع موجود و وضع مطلوب در نظام آموزش علوم پزشکی فاصله ایجاد شده است و در نتیجه مهارت‌ها و صلاحیت بالینی دانش‌آموختگان در مواجهه با نیازها و انتظارات جامعه هدف کافی نیست، دانشگاه‌ها با توجه به آشنایی با اولویت‌های کشوری و منطقه‌ای می‌توانند با اصلاح برنامه درسی و افزایش کیفیت آموزشی و صلاحیت‌های حرفه‌ای دانش‌آموختگان، فرصتی را برای پاسخ‌گویی به انتظارات و نیازهای آحاد مردم و ایجاد تعامل بیشتر بین دانشگاه‌ها و جامعه فراهم نمایند.

آموزش پزشکی می‌بایست دانش‌آموختگانی با صلاحیت و متعهد نسبت به نیازهای جامعه را تربیت کند. این پاسخ‌گویی اجتماعی برای برخورداری همه انسان‌ها از چهار ارزش برابری، کیفیت، ارتباط و بازدهی در خدمات بهداشتی و درمانی لازم است. اصول مسئولیت‌پذیری اجتماعی خواستار تعامل صریح موارد سه‌گانه است: ۱- شناسایی نیازها و چالش‌های اجتماعی فعلی و آینده ۲- تطبیق برنامه‌های درسی برای پاسخ‌گویی به آن‌ها ۳- تأیید این که اثرات پیش‌بینی شده به نفع جامعه بوده است.

هنن (Hennen) معتقد است تنها اجرای کوریکولوم آموزش در عرصه و گذاشتن دانشجویان در جامعه برای پاسخ‌گویی آموزش پزشکی به نیازهای جامعه کافی نبوده بلکه برای ایفای این نقش یک استراتژی جامع آموزشی که شامل ارائه خدمات سلامتی و نیز انجام تحقیقات باشد، لازم است. آموزش بایستی به نحوی ساماندهی گردد که باعث تغییرات نسبتاً ماندگار در تفکر، نگرش و عمل یادگیرندگان شود. آموزش به شیوه جامعه‌نگر سبب ارتقاء سطح دانش و مهارت دانشجویان شده و باعث ارضاء دانشجویان از شناخت مشکلات جامعه، طرح راه‌حل‌ها و تجزیه و تحلیل و نتیجه‌گیری از اطلاعاتی که خود جمع‌آوری کرده، می‌شوند و فرصتی برای ابتکار و نوآوری می‌باشد.

مسیر مسئولیت‌پذیری اجتماعی آموزش پزشکی در ایران گویای این مهم است که ادغام آموزش پزشکی در ارائه خدمات بهداشتی و درمانی بهترین استراتژی برای پاسخ‌گویی نظام سلامت و پاسخ‌گویی اجتماعی آموزش پزشکی است.

منابع:

– وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی. برنامه جامع آموزش علوم پزشکی جامعه نگر و پاسخگو. ۱۴۰۱

– میرجانی اقدم و همکاران. شناسایی ابعاد و مؤلفه‌های آموزش پاسخگو برای برنامه آموزش علوم توانبخشی در دانشگاه‌های علوم پزشکی شهر تهران: تحلیل محتوای کیفی. ۱۴۰۰

– پورعباس و همکاران. وضعیت آموزش پاسخگو در گروه‌های آموزشی بالینی دانشگاه علوم پزشکی تبریز. ۱۳۹۹